

Sygn. akt III AUa 1994/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń
Sędziowie:	SA Małgorzata Gerszewska SO del. Beata Golba – Kilian

po rozpoznaniu w dniu 24 kwietnia 2020 r. w Gdańsku na posiedzeniu niejawnym

sprawy S. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o ponowne ustalenie wysokości emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 21 października 2019 r., sygn. akt VI U 1783/19

oddala apelację.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń SSO del. Beata Golba – Kilian

Sygn. akt III AUa 1994/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 11 kwietnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B., w związku ze skargą o wznowienie postępowania z dnia 20 marca 2019 r., na podstawie art. 151 § 2 w zw. art. 146 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, odmówił uchylenia decyzji z dnia 19 lutego 2014 r., znak (...) i stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa.

Odwołanie od tej decyzji wniosła ubezpieczona.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 21 października 2019 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. do ponownego ustalenia wysokości emerytury ubezpieczonej S. B. z pominięciem art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1270).

Sąd ustalił, że ubezpieczona S. B., urodzona (...), uprawniona była od dnia (...) r., to jest od osiągnięcia wieku, do emerytury przyznanej jej decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 4 listopada 2008 r. na podstawie art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.; dalej: "ustawa emerytalna"). W dniu 7 stycznia 2014 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie jej emerytury na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej, po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Decyzją z dnia 19 lutego 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał ubezpieczonej S. B. od dnia (...), to jest od osiągnięcia wieku emerytalnego, emeryturę. Podstawa obliczenia tej emerytury została pomniejszona o kwoty pobranych przez ubezpieczoną wcześniej emerytur. zgodnie z art. 25 ustępowem 1b ustawy emerytalnej. W dniu 21 marca 2019 r. ubezpieczona złożyła w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych pismo, w którym, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. sygn. P 20/16, zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przyznanie jej emerytury bez umniejszenia jej o pobrane emerytury. Organ rentowy zakwalifikował to pismo ubezpieczonej wyłącznie jako skargę o wznowienie postępowania, składaną w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2019 r. wznowił postępowanie w sprawie zakończonej decyzją ostateczną z dnia 19 lutego 2014 r., na podstawie art. 149 § 1 k.p.a., w związku z art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Następnie w tym samym dniu wydał zaskarżoną odwołaniem ubezpieczonej decyzję z dnia 11 kwietnia 2019 r.

Oceniając zgodność z prawem tej decyzji, Sąd Okręgowy wskazał, że w zgłoszonym odwołaniu oraz poprzedzającym to odwołanie wniosku z dnia 18 kwietnia 2019 r. żądanie wnioskodawczyni nie ograniczało się do wznowienia postępowania administracyjnego na podstawie artykułu 145a § 1 i § 2 k.p.a., lecz obejmowało również żądanie ponownego ustalenia wysokości emerytury z pominięciem niekonstytucyjnego w stosunku do ubezpieczonej przepisu artykułu 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r.

Sąd Okręgowy uznał, że właściwym trybem, który powinien zastosować pozwany organ rentowy przy rozpoznaniu wniosku ubezpieczonej jest tryb przewidziany w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Zaznaczył przy tym, że wniosek ubezpieczonej z dnia 18 kwietnia 2019 r., w którym powoływała się ona na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. organ rentowy powinien rozpoznać w takim trybie, który skutecznie usuwa z obrotu prawnego decyzję emerytalną opartą na niekonstytucyjnym wobec ubezpieczonej przepisie art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r. Zaskarżona decyzja oparta została na przepisach k.p.a. Wyłącznie na tych przepisach, w szczególności art. 146 § 1 k.p.a. w związku z art. 151 § 2 k.p.a., nie doprowadziła do wyżej wskazanego skutku prawnego, co w konsekwencji osłabiało moc wiążącą wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Wniosek ubezpieczonej organ rentowy powinien rozpoznać kompleksowo także, co do żądania wydania nowej decyzji, w której emerytura zostałaby obliczona na nowo z pominięciem tej regulacji normatywnej, która została uznana wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. za niezgodną z ustawą zasadniczą, czyli z pominięciem art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r. W końcowym fragmencie uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019r. na który powoływała się skarżąca wskazano, że „prawo sanacji konstytucyjności może być realizowane w dwojakim trybie. Postępowania zakończone wydaniem wyroku przez sądy pracy i ubezpieczeń społecznych mogą być wznowione na podstawie art. 401¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.). Natomiast osobom, które nie odwołały się od decyzji wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przysługuje wznowienie postępowania na podstawie art. 145a ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2096, ze zm.) w związku z art. 124 ustawy o FUS. Wznowienie postępowania w tym kontekście oznacza prawo do skorzystania ze środków proceduralnych zmierzających do wydania w zakończonej sprawie nowego rozstrzygnięcia opartego na stanie prawnym ukształtowanym po wejściu w życie orzeczenia Trybunału (por. wyrok TK z 7 września 2006 r., sygn. akt SK 60/05 OTK ZU nr 8/A/2006, pozycja 101. Wskazane wyżej przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają jednak specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytur kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytur na podstawie art. 46 Ustawy o FUS, pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i Sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku TK w konkretnych wypadkach".

Reasumując organ rentowy powinien zatem rozpoznać wniosek ubezpieczonej we właściwym trybie z uwzględnieniem wszystkich unormowań art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, które przewidują znacznie bardziej zliberalizowane przesłanki ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości. Na marginesie Sąd zaznaczył, że art. 114 w „ust. 1 F” wskazuje, że przepisy „ust. 1 E” nie stosuje się, jeżeli w wyniku uchylecia lub zmiany decyzji z przyczyn określonych w ust. 1 osoba zainteresowana nabędzie prawo do świadczenia lub świadczenie w wyższej wysokości. Sens tego unormowania sprowadza się do tego, że nie mają wtedy zastosowania terminy przewidziane w ust. 1 E dla uchylecia, bądź zmiany decyzji o której mowa w ust. 1.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości, zarzucając naruszenie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia zmieniającego zaskarżoną decyzję, wykraczającego poza zakres rozstrzygnięcia tej decyzji, art. 321 k.p.c. poprzez wykroczenie poza zakres kognicji sądu, tj. rozstrzygnięcie poza zakreślony zaskarżoną decyzją zakres, art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. poprzez nieoddalenie odwołania w sytuacji wystąpienia ku temu podstaw.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, a ewentualnie o jego uchylecie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, a ponadto o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny aprobuje ustalenia i rozważania poczynione przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz przyjmując je za własne co oznacza, że nie zachodzi konieczność ich szczegółowego powtarzania (por. wyroki Sądu Najwyższego z 27.03.2012 r., III UK 75/11; z 14.05.2010 r., II CSK 545/09; z 27.04.2010 r., II PK 312/09; z 20.01.2010 r., II PK 178/09; z 08.10.1998 r., II CKN 923/97).

W sprawie, na etapie postępowania apelacyjnego podniesiono zarzuty dotyczące aspektu proceduralnego. Pozwany, z uwagi na treść zaskarżonej decyzji, zakwestionował dopuszczalność orzekania przez Sąd o ponownym ustaleniu wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Oczywiście jest, że czynnik proceduralny wyprzedza wątpliwości materialnoprawne, należy go zatem omówić jako pierwszy.

Rozpoczynając rozważania w tym zakresie, trzeba stwierdzić, po pierwsze, że w zaskarżonej decyzji organ rentowy przesądził o odmowie uchylecia decyzji z dnia 17 marca 2014 r. raz stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa na podstawie art. 151 § 2 w związku z art. 146 § 1 k.p.a. i tylko w obrębie zawartych w tym przepisie przesłanek argumentował. W tym stanie rzeczy powstaje pytanie o zakres decyzji organu rentowego, a w szczególności, czy należy go utożsamiać tylko z rozstrzygnięciem, czy też identyfikuje go również uzasadnienie oraz użyta podstawa prawna.

Szukając odpowiedzi, wstępnie trzeba zaznaczyć, że w ocenie Sądu Apelacyjnego wniosek ubezpieczonej z dnia 21 marca 2019 r. o „ przyznanie (...) emerytury bez umniejszenia jej o pobrane emerytury”, z powołaniem się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., może być rozpoznany nie tylko w trybie skargi o wznowienie postępowania - na podstawie art. 145a k.p.a., ale również przy zastosowaniu konstrukcji quasi wznowienia (uproszczonego) uregulowanego obszernie w art. 114 ustawy emerytalnej. Spostrzeżenie to jest ważne, jeśli weźmie się pod uwagę, że organ rentowy wydając decyzję w ramach pierwszej podstawy prawnej, a Sąd Okręgowy orzekając na podstawie drugiej, nie wyszli poza konstrukcję ustalenia wysokości emerytury.

Po tej wstępnej uwadze można przejść do bardziej szczegółowych rozważań. Ostatnio szczegółowo do zastosowania art. 321 § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych odniósł się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 września 2017 r., II UK 413/16, OSNP 2018 Nr 7, poz. 96. Wskazał, że przepis ten wyraża kardynalną zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania, według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie, a więc nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić czegoś jakościowo innego albo w większym rozmiarze lub uwzględnić

powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda. Nie można przy tym pominąć, że art. 321 § 1 k.p.c. odwołuje się do schematu "żądanie - wyrok". Zakłada, że między tymi czynnikami powinno nastąpić symetria. Dlatego zakazano orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wzorzec ten nie da się jednak w prosty sposób skopiować. Wynika to z tego, że w miejsce relacji "żądanie - wyrok", występuje szablon "żądanie (wniosek)

- decyzja - odwołanie - wyrok" albo przy działaniu organu rentowego z urzędu,

"decyzja - odwołanie - wyrok" (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UZP 11/16, LEX nr 2086134). W tych okolicznościach powstaje pytanie o to, w jaki sposób rozumieć przekaz z art. 321 § 1 k.p.c. na gruncie sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Odnosząc się do tej kwestii, Sąd Najwyższy wskazał, że należy uwzględnić specyfikę wyznaczającą sposób wyrokowania przez sąd ubezpieczeń społecznych. Oddala on odwołanie, jeśli nie ma podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) albo zmienia zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.). Wzorzec ten nie daje podstawy do twierdzenia, że w omawianym postępowaniu odrębnym rozstrzygnięcie sądu nie koresponduje z zakresem wskazanym w decyzji administracyjnej. Wynika to z tego, że zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 8 października 2015 r., I UK 452/14, LEX nr 1816588; z dnia 17 marca 2016 r., III UK 83/15, LEX nr 2026236; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214).

O ile nie ma wątpliwości, że treść decyzji administracyjnej dookreśla sferę, do której ma odnosić się wyrok sądu, o tyle nie jest jasne jaką rolę odgrywa odwołanie. W wielu judykatach można znaleźć zapatrywanie, że przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja oraz wniesione od niej odwołanie (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2014 r., I UZP 4/13, LEX nr 1469177; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2013 r., I UK 12/13, LEX nr 1331260; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286). W innych orzeczeniach doprecyzowano, że przedmiot sporu w sprawach ubezpieczeniowych determinuje w pierwszej kolejności przedmiot decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie zakres odwołania od tej decyzji, ponieważ rozpoznając odwołanie od decyzji organu rentowego, sąd ubezpieczeń społecznych rozstrzyga o zasadności odwołania w granicach wyznaczonych, z jednej strony, zakresem samego odwołania, a z drugiej przez przedmiot decyzji (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 1 września 2010 r., III UK 15/10, LEX nr 667499; z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518; z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 121 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 601 i z dnia 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214). Przeprowadzony wywód oznacza, że w judykaturze powszechnie przyjmuje się, że to treść decyzji wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania sądu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 601; z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 10 marca 2011 r., III UZ 1/11, LEX nr 846597; z dnia 5 sierpnia 2011 r., III UZ 17/11, LEX nr 1422061; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 310/11, LEX nr 1215418 oraz z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 121; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10, LEX nr 863946 oraz z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610; wyroki Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 września 2012 r., III AUa 683/12, LEX nr 1217726; z dnia 16 stycznia 2013 r., III AUa 1067/12, LEX nr 1254421; z dnia 24 stycznia 2013 r., III AUa 1084/12, LEX nr 1254423 oraz z dnia 25 lutego 2014 r., III AUa 821/13, LEX nr 1438090; wyroki Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 17 stycznia 2013 r., III AUa 1021/12, LEX nr

1281006; z dnia 13 marca 2013 r., III AUa 1261/12, LEX nr 1292827 oraz z dnia 25 czerwca 2013 r., III AUa 296/13, LEX nr 1342367; wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 16 kwietnia 2013 r., III AUa 1347/12, LEX nr 1312042 oraz z dnia 9 maja 2013 r., III AUa 1128/12, LEX nr 1322497; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 marca 2013 r., III AUa 2535/12, LEX nr 1306075; wyrok Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 7 marca 2013 r., III AUa 1237/12, LEX nr 1306029; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 9 października 2013 r., III AUa 422/13, LEX nr 1378613). W rezultacie, sąd naruszy zakaz z art. 321 § 1 k.p.c., gdy będzie wyrokował co do kwestii nie znajdującej odzwierciedlenia w decyzji organu rentowego.

Mając na uwadze powyższe rozważania, trudno zaakceptować stanowisko strony skarżącej, że wyrok Sądu Okręgowego nie korespondował z przedmiotem wyznaczonym w zaskarżonej decyzji. Zrozumienie tej konkluzji nie jest możliwe bez uwzględnienia właściwości postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Ma ono wprawdzie charakter kontrolny, dominują jednak w nim właściwości rozpoznawcze. W konsekwencji, to ta druga cecha wyznacza rolę sądu, która polega na samodzielnej ocenie przesłanek warunkujących prawo do świadczenia lub zobowiązanie. Wynika to stąd, że od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu wedle reguł właściwych dla tej kategorii. Jego zasadność ocenia się na podstawie właściwych przepisów prawa materialnego i dlatego postępowanie sądowe skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych, spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III UK 84/15, LEX nr 2023932). Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia zasadność roszczeń odwołującego się, a nie formalną legalność postępowania przed organem rentowym. Chociaż bezpośrednim przedmiotem postępowania jest decyzja organu rentowego, to jednak sąd ubezpieczeń społecznych wyjaśnia istotę sprawy dotyczącą prawa, zobowiązania albo roszczenia strony, co znajduje właściwe zwieńczenie w kompetencji tego sądu do oddalenia odwołania, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) albo zmiany zaskarżonej decyzji w całości lub w części i orzeczenia co do istoty sprawy - art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 336/09, LEX nr 604222; z dnia 8 maja 2012 r., II UK 240/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 98, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 221/10, LEX nr 1124107; z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 38/11, LEX nr 1124106; z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 10/11, LEX nr 1124105 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 233).

W związku z powyższym, zasada, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie - art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c. (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214), nie daje podstaw do twierdzenia, że sąd ubezpieczeń społecznych jest związany materialnoprawną podstawą wskazaną w decyzji organu rentowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100; z dnia 24 maja 2012 r., II UK 264/11, LEX nr 1227968; z dnia 11 grudnia 2013 r., III UK 15/13, LEX nr 1467152; z dnia 15 października 2015 r., I UK 461/14, LEX nr 1818224). Zatem kontrola zaskarżonej decyzji nie ogranicza się do zbadania prawidłowości kwalifikacji prawnej przyjętej przez organ rentowy, ale polega na zbadaniu materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia. W rezultacie, sąd ubezpieczeń społecznych nie jest związany błędną kwalifikacją prawną, czy wadliwym uzasadnieniem zaskarżonej decyzji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2017 r., I UK 220/17, OSNP 2018 Nr 8, poz. 109). W przypadku decyzji wydawanych z urzędu znaczenie ma treść rozstrzygnięcia, a podnoszona przez organ rentowy podstawa prawna (lub jej brak) nie niweczy merytorycznej oceny decyzji przez sąd. Przeciwnie stanowisko pozostaje w opozycji do funkcji jurysdykcyjnej sądu. Skoro sąd drugiej instancji nie jest związany błędną podstawą prawną rozstrzygnięcia sprawy przyjętą przez sąd pierwszej instancji, to tym bardziej sąd ubezpieczeń społecznych nie może być związany błędną kwalifikacją prawną wydanej decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100).

Przedstawione tezy znajdują odzwierciedlenie również w argumentach systemowych. Sąd ubezpieczeń społecznych nie ma uprawnień kasatoryjnych (poza nielicznymi wyjątkami), co oznacza odejście od bezpośredniej kontroli sądowej decyzji rentowych (K. Kolasieński, Rozpoznawanie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, Warszawa 1989, s. 116). Zasadniczym celem postępowania przed sądem jest merytoryczne rozstrzygnięcie o żądaniach strony albo o jej sytuacji prawnej, co do których powstał spór (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1996 r., II URN 1/96, OSNAPIUS 1996 Nr 21, poz. 324).

Występowanie w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych funkcji kontrolnej i rozpoznawczej implikuje konieczność rozważenia ich wpływu na rozstrzygnięcie sądowe. Pierwsza funkcja została ograniczona jedynie do materialnoprawnej oceny legalności decyzji administracyjnej. Druga została zdeterminowana przedmiotem i zakresem decyzji organu rentowego. W rezultacie, postępowanie sądowe względem postępowania administracyjnego jest z jednej strony jego kontynuacją, zaś z drugiej, nie można pominąć jego odmienności. Funkcja rozpoznawcza postępowania sądowego zawiera w sobie element odrębności i niezależności od wcześniejszego rozstrzygnięcia organu rentowego. Rolą sądu ubezpieczeń społecznych nie jest zatem wskazywanie uchybień i niedociągnięć organu rentowego, ale merytoryczne rozstrzygnięcie o sytuacji prawnej ukształtowanej wcześniej w decyzji administracyjnej. Prowadzi to do wniosku, że niepewność co do podstawy prawnej, na której oparł się Zakład Ubezpieczeń Społecznych (albo posłużenie się przez organ rentowy błędną podstawą prawną), nie wstrzymuje materialnoprawnej kontroli sądu, jeśli z treści decyzji można odczytać intencję rozstrzygnięcia.

Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy przyjął, że wniosek ubezpieczonej z dnia 21 marca 2019 r. zmierzający do ponownego przeliczenia świadczenia ubezpieczonej w związku wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego powinien być rozpoznawany nie tylko pod kątem przesłanek wznowienia z Kodeksu postępowania administracyjnego, ale również, a nawet przede wszystkim pod kątem podstawy przeliczenia z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Ponieważ organ rentowy w tym zakresie nie wydał decyzji w przedmiocie złożonego wniosku, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. uprawniony był do rozpoznania tego wniosku również w trybie art. 114 ustawy emerytalnej.

Przeprowadzony wywód wyjaśnia, że Sąd pierwszej instancji nie naruszył art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Skoro w myśl wyroku w sprawie III UK 145/12, pod pojęciem "okoliczności" należy rozumieć ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych związanych z ustaleniem decyzją rentową prawa do świadczeń emerytalno-rentowych (wyrok Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 Nr 19, poz. 341), to ujawnieniem "okoliczności" w rozumieniu art. 114 ustawy emerytalnej może być stwierdzenie, że wcześniejsza decyzja organu rentowego ustalająca wysokość emerytury wnioskodawczyni urodzonej w 1953 r., z pomniejszeniem o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne była wydana z zastosowaniem przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., który został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji RP wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. sygn. akt P 20/16 (Dz.U.2019.539). Mając zaś na względzie zarysowaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego koncepcję "obiektywnej błędności decyzji organu rentowego", przepis art. 114 ustawy emerytalnej tym bardziej powinien znajdować zastosowanie, gdy obiektywnie wadliwa decyzja organu rentowego, w zakresie ustalenia wysokości świadczenia emerytalnego, jest efektem zastosowania niekonstytucyjnej normy świadczenia (jego część)

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 374 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń SSO del. Beata Golba – Kilian